

MEMORANDUM 2025 - 2030

NATUURPUNT MORTSEL

n.a.v. Gemeenteraadsverkiezingen 2024

Rode draad, meer natuur voor iedereen in Mortsel!

Natuur in het Hart ('t moet weer kloppen!')

Meer natuur en biodiversiteit maken de stad aantrekkelijker en haar inwoners gezonder, dat is wetenschappelijk bewezen. Uit onderzoek blijkt ook dat hoe groter de biodiversiteit is, hoe meer diensten de natuur levert in de stad. Natuur is een volwaardig onderdeel van de ecosysteemdiensten (meer info: <https://www.vlaanderen.be/inbo/datasets/ecosysteemdiensten-vlaanderen/>). Denk bv. aan het bufferen van water, het verminderen van hitte-effecten, het leveren van hout en voedsel en het zuiveren van de regelmatig sterk vervuilde lucht in stedelijke omgeving. Dit vaak ook ten voordele van de lokale economie. Voldoende reden om **volop in te zetten op natuur en biodiversiteit**. Hiervoor heeft Natuurpunt vzw ook zijn manifest opgesteld dat door iedereen nog kan worden ondertekend (<https://www.natuurpunt.be/pagina/verkiezingen-2024-0>). Ons nationaal secretariaat (in Mechelen) heeft ook een Memorandum opgesteld voor Vlaanderen (meer info: https://www.natuurpunt.be/sites/default/files/natuurpunt-memorandum-web_20230228.pdf) met aan de basis ook uitgewerkte toekomstbeelden voor 2050 voor Vlaanderen (meer info: (<https://www.natuurpunt.be/nieuws/natuurpunt-onthult-haar-toekomstbeelden-voor-vlaanderen-2050-20220314>)

Met bijgevoegd Memorandum wil Natuurpunt (kern Mortsel) alle politieke partijen actief in Mortsel, mobiliseren en wijzen op **een aantal concrete acties** die tijdens de volgende legislatuur 2025-2030 kunnen gerealiseerd worden rond biodiversiteit, natuur, groen en water op het grondgebied van de stad Mortsel. Ons memorandum is opgedeeld in 3 delen:

1. Gebieden voor natuur op wandelafstand
2. Open ruimte creëert kansen voor natuur
3. Natuur maakt de stad klimaat-robust

Graag vernemen we – na lezing van onze voorstellen en vragen – vóór **april 2024** wat de **ideeën, intenties en plannen zijn van uw partij** voor de komende legislatuur, om de natuur in Mortsel verder te beschermen en te ontwikkelen. Uw antwoord kan worden bezorgd op volgend e-mailadres: natuurpunt-mortsel@landvanreyen.eu

Hopend op een constructieve samenwerking in het belang van de natuur en het milieu in Mortsel. Samen herstellen we de natuur ....

Met de meeste hoogachting,

Erik Verhaert / Guido Jacobs
Co-Voorzitters Natuurpunt Mortsel

VOORAF

Met dit nieuw memorandum 2025-2030, dat voortbouwt op het voorgaande (legislatuur 2019-2024), wensen we een aantal punten (beleidsacties) mbt natuur onder de aandacht te brengen van de politieke partijen actief in de stad Mortsel. Een aantal punten uit ons [vorig Memorandum 2019-2024](#) zijn ondertussen (gedeeltelijk) gerealiseerd, maar er zijn ook nog heel wat openstaande punten die (dringend) uitvoering vereisen. Dikwijls zijn ze echter niet nieuw en staan ze reeds vervat in het Biodiversiteitscharter 2010 dat onze vereniging samen met het toenmalig stadsbestuur ondertekende (<https://landvanreyen.be/home/nieuws-mortsel/443-biodiversiteitscharter-mortsel-2010>) . Tevens zijn er ondertussen bijkomende opportuniteiten die in ons vorig Memorandum nog niet werden opgenomen. Ze worden hier meegenomen en zijn nieuwe opportuniteiten voor de nieuwe bestuursploeg vanaf de gemeenteraadverkiezingen van oktober 2024. Hierbij een aantal positieve evoluties die onze vereniging of de Stad in onderlinge samenwerking realiseerden in de voorbije legislatuur 2019-2024

- De erkenning van Klein-Zwitserland (KLZW) als natuurreserveaat;
- De verlenging van het beheercontract Natuurpunt - Stad Mortsel;
- De verdere subsidiering en (logistieke) ondersteuning van onze organisaties via publieke middelen door Stad Mortsel: nieuw subsidiereglement, extra opbergruimte in Hoeve Dieseghem (kelder);
- Met de steun van de Stad Mortsel plaatste Natuurpunt nieuwe infoborden op KZ en werd nieuw gedrukte info-folder gerealiseerd wat de bekendheid van Klein-Zwitserland (en Natuurpunt) ten goede kwam;
- Een grotere bewustwording van natuurwaarden en belang van Natuur in Mortsel: groeiend aantal leden – de kaap van 900 gezinsleden ruim overschreden mede dankzij de Corona-crisis en aandacht voor natuur & gezondheid (welzijn);
- Ingebruikname van meer professioneel materiaal voor beheerwerken (o.m. meer elektrisch aangedreven toestellen) ;
- Start van saneringswerken (monitoring) van de historische vervuiling van Massive op Klein-Zwitserland (onder toezicht van OVAM);
- De samenwerking via middenveldorganisaties is verruimd (o.m. lidmaatschap Stad in Regionaal Landschap Rivierenland - RLRL);
- Intentie van het stadsbestuur om op het niet-verkaveld buurperceel aan Hoeve Dieseghem te vrijwaren van bebouwing en dit mee te integreren rond de Hoeve (als publiekdomein);
- Een goedgekeurd gemeentelijk klimaatplan; hemelwater-& droogteplan voor Mortsel waar klimaatadaptatie (groen - blauwe netwerken) een belangrijk onderdeel van vormen;
- Bij (her-)aanleg van wegen- of fietsinfrastructuur meer aandacht van de Stad voor (behoud van) groenelementen en ontharden (cfr. Uitbreiding fiets-o-strade Amadeus Stockmanslei, actie tegelwippen/ geveltuinwedstrijd, aanleg van wadi's, ...);
- Natuurpunt startte natuurherstelwerken in Klein-Zwitserland Noord in samenspraak met de Stad Mortsel;
- De Stad Mortsel beheert sinds 2023 een aantal grasvelden natuurgericht: gras wordt tweemaal per jaar gemaaid en afgevoerd;
- Met de steun van de Stad Mortsel en RLRL kreeg de monumentale wilg in Klein-Zwitserland (KZ) in 2022 een vakkundig onderhoud;
- Door Aquafin/VMM een bezinking- en wachtbekken aangelegd bij RWZI (gemeente Boechout) dat de waterkwaliteit (en de natuur) van de Koude Beek ten goede komt
- ....

1. Gebieden voor natuur op wandelafstand

Natuurgebieden zijn veilige havens voor verschillende dier- en plantensoorten en versterken zo de biodiversiteit in en rond de stad. Toegankelijke natuur op wandelafstand verbetert daarnaast het welzijn van de inwoners. De aankoop, de openstelling en het beheer van natuur- en groengebieden is en blijft daarom een belangrijk aspect van het natuurbeleid.

Natuurgebied Klein-Zwitserland (KLZW): a) Zorgen voor een betere verbinding voor wandelaars tussen Klein-Zwitserland en Klein-Zwitserland Noord door bv. aanleg van een 'ecobrug' voor wandelaars, een voetbrug over spoorlijn 15 (Antwerpen-Lier) die beide gebieden rechtstreeks verbindt. b) Het perceel links naast het gebouw van het Rode Kruis (Heirbaan) toevoegen aan Klein-Zwitserland. Wij stellen voor om de verharding weg te nemen en zo de toegang tot het natuurgebied te verbeteren en de nodige infrastructuur voorzien die bezoekers het gemakkelijk maken (fietsrek, zitbank, vuilnisbak,...). (Kadastrale aanduiding: Mortsels 1e Afd. - sectie A nrs 269 f2 en 269/6 g).

- Graag meer politieel toezicht (MINOS en gem. ambtenaren) op sluikestorten /vandalisme/loslopende honden op het terrein. Bij de invoering van Diftar en verhoging retributietarieven werd meer zwerfvuil opgeruimd door de vrijwilligers.
- Streven naar erkenning van nieuw erkend natuureservaat voor Klein-Zwitserland Noord (KLZW-Noord) met uitvoering van vooropgesteld beheerplan. Omzetting van huidige recreatieve bestemming naar een groene (natuur)zone (via gemeentelijk RUP).
- Nu het perceel naast Hoeve Dieseghem niet verkaveld wordt (via RUP nog juridisch vastleggen (bv. via postzegel-RUP of thematisch groen-RUP; zie verder) kan hierdoor de boomgaarden-tuin aan de hoeve uitgebreid worden of eventueel 'natuurvriendelijk' worden (her-)ingericht zodat deze nieuwe publieksruimte ook beter toegankelijk wordt.

Gemeente- en gewestbermen: Mortsels heeft heel wat bermen die publiek toegankelijk zijn en ofwel eigendom zijn van de Stad, Vlaams Gewest ofwel Federaal (in KLZW, langs gewestweg Krijgsbaan/Vredesbaan, spoorwegen, ...). Maak van het beheer van Japanse duizendknoop een prioriteit, zowel binnen als buiten KLZW, want het wordt steeds moeilijker om nog actie te ondernemen. (beheertips zie: <https://www.ecopedia.be/planten/japanse-duizendknoop>).

- De berm langs de R11 kan nog beter beheerd worden dan nu het geval is. In samenspraak met Vlaanderen (Agentschap Wegen en Verkeer - AWW) kan de stad Mortsels de berm benutten voor een meer natuurgericht beheer. Maak hiervoor een natuurbeheerplan op samen met Antwerpen (district Wilrijk) en Vlaanderen (AWV) zodat het een natuur-statuuut krijgt.
- Maak ook in samenspraak met de Infrabel (Federaal) een beheerplan op voor (het onderhoud van) de verschillende spoorwegbermen gelegen op grondgebied van Mortsels.

Fort 4: Het is jammer dat de renovatiewerken zo lang aanslepen (moesten normaal volgens planning eind 2022 al voltooid zijn) omdat dit de fauna (o.a. vleermuizen) en flora in sommige delen van Fort 4 allicht sterk verstoren. Daarom in het bijzonder de actiepunten m.b.t. vleermuizen (o.a. uit het parkbeheerplan) blijven opvolgen en uitvoeren. Bloemrijke graslanden zijn zeldzaam in Mortsels. Op Fort 4 bevinden zich nog enkele waardevolle relicten. Blijf inzetten op het degelijk hooilandbeheer.

- Actie ondernemen voor het verbeteren van de waterkwaliteit (en waterkwantiteit) in de fortgracht.

- Bestrijding van invasieve fauna exoten beter aanpakken vnl. van toenemende populatie van Canadese ganzen op fortgracht (vijver).
- We vragen de verlanding van de fortgracht verder tegen te gaan niet alleen door meer hemelwater ernaar toe te kanaliseren maar ook door een degelijke slibruiming. We zijn ons bewust van de mogelijke financiële implicaties maar misschien moet dit dan samen bekeken worden met de andere nabije fortgrachten om hiervoor een (Europees?/Vlaams?) project op te starten en er andere partners erbij te betrekken (Regionaal Landschap, Kempens Landschap, ...). Een slibruiminguitvoeringsplan (eventueel met Vlaamse/Europese subsidies) moet grondig onderzocht worden (zie Droogte- en Hemelwaterplan)

Open landschap Gasthuishoeven – Cantincrode - Versterken en verbinden van de Fortengordel tussen Fort 4 (Mortsel) en Fort 3 (Borsbeek).

Wij hebben de laatste 5 jaren een dramatische ontwikkeling vastgesteld in het landschap Gasthuishoeven en in de verdere uitvoering van de (verhardings-)werken in het Sportlandschap. Naast de overkapping van de padel-velden (2021) en de verdere verharding van de ondergrond vnl. van de hockey-terreinen, ... is dit openlandschap gebied zwaar aangetast ondanks de voorwaarden en beloften van natuurontwikkeling in het voorgeschreven RUP die nog steeds niet zijn gerealiseerd. Bovendien heeft de ongebreidelde uitbreiding van de veestapel tussen 2007-2021 (van 138 naar 464 melkkoeien – zie officiële gegevens: https://provincies.incijfers.be/databank?workspace_guid=cc2af56a-ce53-4ba4-9e5f-721edfe635d2) tot gevolg gehad dat nu het gebied met maisteelt wordt gedomineerd ... met dus een forse vermindering van de biodiversiteit en een bijkomende vermesting. Bovendien is door de ontwikkeling aan de overkant van de Krijgsbaan. De nieuwe toegangsweg en de bouw voor de nieuwe busstelplaats van De Lijn (met een té grote footprint) heeft dit open-ruimte-gebied verder versnipperd (verkaveld). Dit heeft grote omliggende natuurgevolgen gehad (vooral tijdens de bouw) zoals dalende grondwatertafelstand en omliggende poelen die periodiek bijna droog komen te staan tijdens zomermaanden. Daarom wordt dringend een globaal natuurherstel-en actieplan voor het landschap Gasthuishoeven verder uitgewerkt met respect voor de afspraken van het RUP. Doel van het natuurherstel- en actieplan is : 1) Het verhogen van de biodiversiteit. De biodiversiteit wordt verhoogd door doelgericht soorten te ondersteunen bv bloemenweiden, bomenrijen, houtkanten, open weiden, ... 2) Kwaliteit van het landschap verbeteren bv. door beheerovereenkomsten met het landbouwbedrijf af te sluiten die monocultuur van maïs verder kunnen afbouwen en 3) Klimaatadaptatie door bv. waterberging, bos, aanplant, open weidegebied. Volgende concrete acties zijn nodig: soortenbescherming; bloemenstroken/weiden; maximaal kansen voor kievit (kievitactieplan); zwaluwproject i.s.m. landbouwer; egelwegels aan omheining Fort 3 (= verbinding met groene long Fort 3); grachtenstelsels beschermen + opwaarderen (zie RUP) riet en wilg en bestaande en nieuwe KLE's beschermen en opwaarderen. Het Sportlandschap op natuurlijke wijze integreren in het open landschap, m.a.w. zoveel mogelijk natuur-elementen opnemen in het Sportlandschap, De plaatsen waar in het RUP natuur voorzien wordt, effectief als kwalitatieve natuur inrichten. Natuurverbinding voor vleermuizen, kleine zoogdieren, vogels, reptielen & amfibieën, ... tussen Fort 4 van Mortsel en Fort 3 in Borsbeek optimaliseren en realiseren door de verdere ontwikkeling van brede houtkanten en struweel met inheemse soorten struiken zoals Meidoorn, Sleedoorn, Gewone vlier, ... Nu Mortsel deel uitmaakt van Regionaal Landschap Rivierenland (met hun LOB-werking: <https://www.regionalelandschappen.be/projecten/loket-onderhoud-buitengebied>)

) denken we dat er een versnelling hoger kan gewerkt worden. Hopelijk komt hier nu verandering nu Mortsel recent hiervoor VLM-subsidies heeft ontvangen wat allicht de vleermuizen-corridors zal verbeteren tussen Fort 3 en Fort 4. Graag ook een voetgangersverbinding (over de R11) tussen de KLZW-Noord en Gasthuishoeven en een veilige oversteek van de historische verbinding Cantecroylaan Noord en Zuid.

Daarom vragen we ook een duidelijk visieplan voor het gehele openruimtegebied dwz het volledige gebied gelegen begrenst door R11, Fort 3, Borsbeeksesteenweg, Veldkant en treinspoorweg en dat mede het RUP-Sportlandschap omvat.

Heraanleg stelplaats De Lijn. Natuurpunt heeft gereageerd tijdens openbaar onderzoek over de te grote footprint en daardoor een grote impact op de schaarse open ruimte die Mortsel nog heeft. We hebben aan de Lijn dan ook gevraagd om natuur-elementen zoveel mogelijk te bewaren of te integreren in hun nieuw complex in aanbouw (bv. natuurinclusieve personeelsparking). Behoud van de boszone ter hoogte van sportterreinen (ex-baseball) aan de luchthaven. Bovendien verbindt de stad zich ertoe om aansluitend met deze zone, ruimte voor te behouden voor het spontaan opgroeien van natuurlijk bos. Door voortschrijdend inzicht vragen wij de opstart om het bestaande GRUP te wijzigen waarbij de omzetting van bedrijventerrein naar bos mogelijk moet zijn. Immers bedrijfsactiviteiten met toenemende (vracht-)wagenmobiliteit moeten voorkomen worden.

- Locatie: Luchthavenlei / ter hoogte van 'Economy Parking'

- Kadastrale aanduiding: Mortsel 1e Afd. - sectie A nrs 250 h en 282 c

Koeisteerthof: Het groengebied Koeisteerthof met hoog potentieel voor biodiversiteit beter (juridisch) beschermen (zie verder) en een natuurgericht beheer uitvoeren. De groene zone ter hoogte van de Blauwe Regen met een private poel/vijver en het stuk bos dat gedeeltelijk in private eigendom is zou bewaard moeten blijven. Het ligt vlak naast een spoorwegenbundel met aan de overkant het sportlandschap. Het is een weinig toegankelijk gebied, buiten het recent herbebest gebied dat nog veel potentieel heeft om verder te ontwikkelen. Deze groene zone zou gevrijwaard moeten worden van verdere bebouwing en volledig toegankelijk gemaakt worden. Kan stad Mortsel voor deze zone een RUP uitwerken zodat dit woonuitbreidingsgebied (gewestplan) een natuurlijke invulling krijgt, eventueel gebruik makend van het recente instrumenten-decreet? (zie ook zie opmaak thematische RUP 'Groen')

Overige publieke groene gebieden:

Integreer maximaal ecologische aspecten in de gemeentelijke Ruimtelijke Uitvoeringsplannen (RUP's) en omgevingsvergunningen: bufferzones, waterhuishouding, keuzelijst voor aanplantingen, open grachten, minder verharding bij heraanleg straten, ...

Ontharden, verharding wegnemen op bestaande plaatsen en tevens voor nieuwe projecten.

Concreet: bv. parking aan hoofdingang fort 4 (tegenover vroegere Massive); parkings van Colruyt, GB-Carrefour, Aldi, ... Promoot of sluit als partner aan bij de green deal Vlaanderen over natuurinclusieve parkeerterreinen (meer info: <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/alle-green-deals/green-deal-natuurinclusieve-parkeerterreinen>)

Waak over de opvolging en uitvoering onder toezicht van een stadsecoloog of een gemeentelijke natuurcoördinator!

2. Open ruimte creëert kansen voor natuur

- Neem de ambities van een Vlaamse betonstop/bouwshift onverminderd over in het lokale bestuursakkoord en scherp ze aan in de tijd. De principes van het instrumentendecreet zijn ondertussen goedgekeurd. Zet woning-uitbereidingsgebieden waar zij aanleunen op lokaal groen om tot 'bouwvrij' gebied (bv. gebied Savelkoul). Tracht privé-terreinen die door jarenlange onbruik zich spontaan hebben ontwikkeld tot natuur, toegankelijk te maken voor publiek of omwonende (buurtgroen).
- Voorzie in een gemeentelijke 'BRV-reflex (Beleidsplan Ruimte Vlaanderen), op niveau van beleidsplanning en ruimtelijke ordening (plan-, project- en vergunningenniveau). Zowel in de GECORO als in de kwaliteitskamer moet er garantie zijn dat voldoende expertise aanwezig is over natuur/landschap/water. Bij de vernieuwing van deze adviesorganen zou minimum de helft van de afgevaardigden professionele ervaring hiermee moeten hebben.
- Betrek de gemeentelijke milieuraad, GECORO en Kwaliteitskamer volwaardig bij het implementeren en de periodieke evaluatie van de betonstop op lokaal niveau. Geef klimaatadaptatie een prominente plaats in het gemeentelijke klimaat- en ruimtelijke ordeningsplannen.
- Evalueer de huidige bouwcode (uit 2018) en actualiseer ze verder naar de natuur (groennorm)- en klimaatdoelstellingen (adaptatie).
- (zie onder punt 1: Natuur op wandelafstand) Open landschap Gasthuishoeven – Cantincrode - versterken

Concreet : Vermijd bebouwing van parken en groene open gemeenschaps- en private ruimten: bv. omgeving Merelhhof, 't Parkske (met kathedraal-bomen), woonuitbreidingsgebied Koeisteerthof, voetbalvelden St-Jozef aan de Stappe, park Windhoek, de Berm (over het ganse traject), het bebouwbaar perceel op het stadsplein (RUP) , zonevreemd gebouw(en) op verhoogde berm (ter hoogte van Eggestraat), ... Stel daartoe een Postzegel-RUP (of thematisch 'groen'-RUP) op, om zo het groene karakter van deze kleinere gebieden juridisch te verankeren (cf. voorstel van Natuurpunt Mortsels (zie satellietfoto's op website). Ondanks opname in voorbij bestuursakkoord is hier niets van gerealiseerd ....

3. Natuur maakt de stad klimaat-robust

Verder ontharden en groene invulling: Ondanks dat het huidig bestuur bewust is van de problematiek van verdere verharding en ook concreet werkt aan ontharding op haar publiek domein (zoals meestal kleinschalige projecten langsheen voet- en fietspaden) blijven toch nog een aantal (grootschalige) opportuniteiten onderbenut bv. het gemeenteplein, de parking – toegang Fort 4, de betonnen strook open landschap Sportvelden, boomspiegels in de straat in oppervlakte vergroten of beter, indien mogelijk, tussen de bomen de verharding gewoon wegnemen, ...

Waterbuffers, waterlopen en vergroening: Mogelijke concrete voorbeelden:

- Bevrijdt de natuurlijk waterlopen - beken van Mortsels - uit de riolen en integreer ze in de omgeving: Zilverbeek, Grensbeek, ... Maak een kaart op van de 'gewenste' groen-blaauwe dooradering in onze stad. Formuleer hoe de verweving en verbindingen er concreet moeten uitzien op het terrein (wensbeeld). Doe dit in nauw overleg met experts zoals Natuurpunt, waterlopenbeheerder, en gespecialiseerde studie bureaus.
- Maak verder van de Koude Beek één groot waterlichaam in samenspraak met de buurgemeenten (van Hove (brongebied) tot Borsbeek/Wommelgem) met aandacht voor natuur (bv. beheer knotwilgen ter hoogte van Liersesteenweg /voormalig

- Brouwerijgebouw ism AWV), Park Savelkoul, ...
- Geef het goede voorbeeld en richt de eigen instellingen en openbare domeinen klimaat-robust in door het hergebruik van regenwater, de aanleg van parken en groenzones, minimaliseren van verharding, keuze voor waterdoorlatende materialen, inzetten op infiltratie, het plaatsen van groendaken en gevelgroen, etc.
  - Stimuleer en ondersteun burgers om hun eigen (school)buurt of tuin klimaat robuust in te richten (zie website : <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/green-deal-natuurlijke-tuinen-008>)
  - De Stad Mortsel (als publieke organisatie) zou zich als partner moeten intekenen bij de Green Deals die Vlaanderen (<https://omgeving.vlaanderen.be/nl/alle-green-deals>) heeft opzet (natuurinclusieve Parkeerterreinen, Sportdomeinen ...)

januari 2024, Mortsel